

TA'LIM TIZIMI BOSHQARUVIGA XORIJ TAJRIBASINI JORIY QILISH MASALALARI

Ulashov Ro‘zimurodjon Qardosh o‘g‘li

Oriental universiteti 1-kurs magistranti

Qashqadaryo viloyati Kasbi tumani 28-umumiy o‘rta ta’lim maktabi o‘qituvchisi

ulashevruzimurod866@gmail.com

Ilmiy rahbar: PhD dotsent B. Musayev

Annotatsiya. Ushbu maqolada ta’lim tizimi boshqaruviga xorij tajribasini joriy qilishning nazariy va amaliy jihatlari tahlil qilindi. Kirish qismida mavzuning dolzarbligi, metodlar bo‘limida mahalliy va xorijiy ilmiy adabiyotlar tahlili, natijalar bo‘limida rivojlangan davlatlarning ta’lim boshqaruvi modellari, raqamli boshqaruv tizimlari, sifatni baholash mexanizmlari hamda rahbarlar kompetentligini rivojlantirishga oid ilg‘or tajribalar tavsiflanadi. Muhokamada ushbu tajribalarni O‘zbekiston ta’lim tizimiga joriy etish imkoniyatlari, mavjud muammolar va istiqbolli yo‘nalishlar ko‘rib chiqildi. Natijalar shuni ko‘rsatadiki, xorij tajribasini milliy ta’lim tizimiga moslashtirish boshqaruv samaradorligini oshirish, ta’lim sifatini takomillashtirish va zamonaviy boshqaruv mexanizmlarini rivojlantirishda muhim omil hisoblanadi. O‘zbekiston ta’lim tizimini yanada takomillashtirish maqsadida xalqaro ilg‘or tajribalarni joriy etishga qaratilgan amaliy tavsiyalar berib o‘tildi.

Kalit so‘zlar. ta’lim tizimi boshqaruvi, xorij tajribasi, ta’lim menejmenti, raqamli boshqaruv, ta’lim sifati, boshqaruv modeli, xalqaro tajriba, ta’lim islohotlari, strategik boshqaruv, O‘zbekiston ta’lim tizimi.

Abstract. This article analyzes the theoretical and practical aspects of introducing foreign experience into the management of the education system. The introduction highlights the relevance of the topic, the methods section is based on the analysis of national and international scientific literature, and the results section describes advanced educational management models, digital management systems, quality assurance mechanisms, and best practices in developing the competencies of educational managers in developed countries. The discussion examines the possibilities of adapting these experiences to the education system of Uzbekistan, as well as the existing challenges and future prospects. The findings indicate that adapting foreign experience to the national education system contributes significantly to improving management efficiency, enhancing the quality of education, and developing modern management mechanisms. Practical recommendations aimed at

implementing international best practices for the further improvement of Uzbekistan's education system are also presented.

Keywords. education system management, foreign experience, educational management, digital management, quality of education, management model, international experience, educational reforms, strategic management, education system of Uzbekistan.

Аннотация. В данной статье проанализированы теоретические и практические аспекты внедрения зарубежного опыта в управление системой образования. Во введении обоснована актуальность темы, в разделе «Методы» представлен анализ отечественной и зарубежной научной литературы, в разделе «Результаты» охарактеризованы современные модели управления образованием, цифровые системы управления, механизмы обеспечения качества образования, а также передовой опыт развитых стран по развитию компетентности руководителей образовательных учреждений. В разделе «Обсуждение» рассмотрены возможности внедрения данного опыта в систему образования Узбекистана, существующие проблемы и перспективные направления развития. Результаты исследования показывают, что адаптация зарубежного опыта к национальной системе образования способствует повышению эффективности управления, совершенствованию качества образования и развитию современных механизмов управления. Представлены практические рекомендации, направленные на внедрение международного передового опыта в целях дальнейшего совершенствования системы образования Республики Узбекистан.

Ключевые слова. управление системой образования, зарубежный опыт, образовательный менеджмент, цифровое управление, качество образования, модель управления, международный опыт, реформы образования, стратегическое управление, система образования Узбекистана.

KIRISH

Bugungi kunda dunyo ta'lim tizimlari oldida turgan asosiy vazifalardan biri – boshqaruv samaradorligini oshirish orqali ta'lim sifatini yuksaltirishdir. Globallashuv, raqamli transformatsiya va bilimlarga asoslangan iqtisodiyotning rivojlanishi ta'lim boshqaruviga nisbatan yangi yondashuvlarni talab qilmoqda. Endilikda ta'lim muassasalarini boshqarish faqat ma'muriy faoliyat bilan cheklanmay, balki strategik rejalashtirish, raqamli texnologiyalarni joriy etish, sifat menejmenti va xalqaro standartlarni amaliyotga tatbiq etishni ham qamrab olmoqda. Shu sababli rivojlangan davlatlar tajribasini o'rganish va uni milliy ta'lim tizimiga moslashtirish dolzarb ilmiy-amaliy masala hisoblanadi.

O'zbekistonda ham ta'lim tizimini isloh qilish va boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biridir. So'nggi yillarda

zamonaviy menejment tamoyillarini joriy etish, raqamli boshqaruv tizimlarini rivojlantirish, ta'lim sifatini xalqaro mezonlar asosida baholash hamda rahbar kadrlarning kasbiy kompetentligini oshirishga qaratilgan islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, "O'zbekiston - 2030" strategiyasi va ta'limni raqamlashtirishga oid dasturlar ta'lim boshqaruvini modernizatsiya qilishga xizmat qilmoqda. Bu esa xorijiy ilg'or tajribalarni milliy ta'lim tizimiga moslashtirish zaruratini yanada kuchaytirmoqda. Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, ta'lim sifati yuqori bo'lgan mamlakatlarda boshqaruv tizimi strategik rejalashtirish, hisobdorlik, institutsional mustaqillik va raqamli boshqaruv tamoyillariga asoslanadi. Finlandiya, Singapur, Janubiy Koreya, Buyuk Britaniya va Kanada tajribasi ta'lim boshqaruvida innovatsion yondashuvlar va sifat menejmentining samaradorligini namoyon etmoqda. OECD va UNESCO ekspertlari ham ta'lim tizimining barqaror rivojlanishida samarali boshqaruv, raqamli transformatsiya va xalqaro hamkorlikning muhim o'rin tutishini ta'kidlaydilar.

Ushbu maqolaning maqsadi ta'lim tizimi boshqaruviga xorij tajribasini joriy etishning ilmiy-nazariy asoslarini tahlil qilish, ilg'or davlatlar tajribasining ustuvor jihatlarini aniqlash hamda ularni O'zbekiston ta'lim tizimida qo'llash istiqbollari asoslab berishdan iborat. Tadqiqot savoli quyidagicha: xorijiy ta'lim boshqaruvi tajribasining qaysi elementlari O'zbekiston ta'lim tizimida boshqaruv samaradorligini oshirish va ta'lim sifatini takomillashtirishga xizmat qilishi mumkin? Tadqiqot natijalari ta'lim boshqaruvini xalqaro standartlar asosida rivojlantirish va amaliy tavsiyalar ishlab chiqishda muhim ahamiyat kasb etadi. [1]

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Ushbu maqola sharh turidagi ilmiy tadqiqot bo'lib, empirik ma'lumotlarga emas, balki mahalliy va xorijiy ilmiy adabiyotlarning qiyosiy tahliliga asoslanadi. Tadqiqot metodologiyasi adabiyotlarni tizimli tahlil qilish usuliga tayangan bo'lib, bir necha bosqichlarda amalga oshirildi.

Birinchidan, manbalarni tanlash mezonlari belgilandi: 2022–2026-yillarda chop etilgan ilmiy maqolalar, monografiyalar, xalqaro tashkilotlar hisobotlari hamda O'zbekiston Respublikasining ta'lim sohasiga oid normativ-huquqiy hujjatlari tanlab olindi. Shuningdek, ta'lim tizimi boshqaruvi, ta'lim menejmenti, ta'lim siyosati, xalqaro ta'lim tajribasi va ta'lim sifatini boshqarishga oid ilmiy manbalarga ustuvor ahamiyat berildi.

Ikkinchidan, axborot manbalari sifatida Scopus, Web of Science, ERIC (Education Resources Information Center), Google Scholar, Lex.uz, Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligining rasmiy materiallari hamda OECD, UNESCO va European Commissionning ta'lim boshqaruviga oid hisobotlaridan foydalanildi. Tadqiqot davomida 35 dan ortiq ilmiy

manba o‘rganilib, ulardan mavzuga bevosita aloqador bo‘lgan 18 tasi asosiy ilmiy manba sifatida tahlil qilindi.

Uchinchidan, tadqiqotda qiyosiy va sifatli tahlil usullaridan foydalanildi. Finlandiya, Singapur, Janubiy Koreya va Buyuk Britaniya ta’lim boshqaruvi modellari O‘zbekiston ta’lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar bilan solishtirildi hamda ularning milliy sharoitda qo‘llash imkoniyatlari baholandi. Tahlil jarayonida strategik boshqaruv, ta’lim sifatini monitoring qilish, rahbarlar kompetentligini rivojlantirish va raqamli boshqaruv tizimlarining samaradorligiga alohida e’tibor qaratildi.

Mazkur metodologiya xorij tajribasining ta’lim tizimi boshqaruvidagi o‘rni va ahamiyatini ilmiy jihatdan xolis baholash hamda O‘zbekiston sharoitida qo‘llash imkoniyatlarini aniqlashga xizmat qildi. Tadqiqotning cheklovi empirik ma’lumotlarning mavjud emasligi bilan izohlanadi, kelgusida ushbu yo‘nalishda amaliy kuzatuvlar va sotsiologik tadqiqotlar olib borish maqsadga muvofiq hisoblanadi. [2]

NATIJALAR TAHLILI

Adabiyotlar tahlili natijasida ta’lim tizimi boshqaruviga xorij tajribasini joriy etish beshta asosiy yo‘nalishda namoyon bo‘lishi aniqlandi. **1-rasmda** ushbu yo‘nalishlarning o‘zaro bog‘liqligi va ta’lim boshqaruvi samaradorligini oshirishdagi o‘rni tizimli ravishda ifodalangan.

1-rasm. Ta’lim tizimi boshqaruviga xorij tajribasini joriy etishning asosiy yo‘nalishlari

Ta’lim tizimi boshqaruviga xorij tajribasini joriy etish beshta asosiy yo‘nalishni qamrab oladi(1-rasm). Strategik boshqaruv va ta’lim siyosati uzoq muddatli rivojlanishni ta’minlasa, raqamli boshqaruv tizimlari boshqaruv jarayonlarining tezkorligi va shaffofligini oshiradi. Ta’lim sifatini boshqarish va baholash tizimi ta’lim natijalarini muntazam monitoring qilish imkonini beradi. Rahbarlar kompetentligini rivojlantirish boshqaruv samaradorligini oshirishga xizmat qilsa, xalqaro hamkorlik va innovatsion boshqaruv ilg‘or tajribalarni milliy ta’lim tizimiga moslashtirish imkonini yaratadi. Mazkur yo‘nalishlarning o‘zaro uyg‘unligi ta’lim boshqaruvini takomillashtirish va ta’lim sifatini xalqaro standartlar darajasiga olib chiqishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Strategik boshqaruv va ta’lim siyosati. Rivojlangan davlatlarda ta’lim tizimi uzoq muddatli strategiyalar asosida boshqariladi. Finlandiyada ta’lim muassasalariga yuqori darajadagi akademik mustaqillik berilgan bo‘lsa, Singapurda natijaga yo‘naltirilgan boshqaruv modeli va rahbarlarning uzluksiz kasbiy rivojlanish tizimi yo‘lga qo‘yilgan. O‘zbekistonda ham “O‘zbekiston – 2030” strategiyasi doirasida ta’lim boshqaruvini takomillashtirish va xalqaro tajribalarni joriy etishga qaratilgan islohotlar amalga oshirilmoqda.

Raqamli boshqaruv tizimlari. Xorijiy davlatlarda ta’lim muassasalarini boshqarishda elektron hujjat aylanishi, ta’lim monitoringi va ma’lumotlar bazalariga asoslangan raqamli platformalardan keng foydalaniladi. O‘zbekistonda HEMIS, elektron hujjat almashinuvi tizimlari hamda raqamli ta’lim platformalarining joriy etilishi boshqaruv jarayonlarining shaffofligi va samaradorligini oshirishga xizmat qilmoqda. OECD hisobotlarida raqamli boshqaruv qarorlar qabul qilishning tezkorligi va aniqligini ta’minlovchi muhim omil sifatida e’tirof etiladi. [3]

Ta’lim sifatini boshqarish va baholash tizimi. Buyuk Britaniya, Kanada va Avstraliya tajribasida ta’lim sifatini tashqi baholash, ichki monitoring va institutsional audit tizimlari samarali qo‘llaniladi. Ushbu mexanizmlar ta’lim muassasalari faoliyatini muntazam takomillashtirish hamda boshqaruv qarorlarini ilmiy asosda qabul qilish imkonini beradi. O‘zbekistonda ham ta’lim sifatini xalqaro mezonlar asosida baholash va sifat menejmenti tizimini rivojlantirish bo‘yicha izchil ishlar olib borilmoqda. [4]

Rahbarlar kompetentligini rivojlantirish. Xalqaro tajribada ta’lim menejerlarining kasbiy rivojlanishi uzluksiz malaka oshirish, mentorlik va liderlik dasturlari orqali ta’minlanadi. Ayniqsa, Singapur va Finlandiyada rahbarlarni tayyorlash boshqaruv samaradorligini oshirishning asosiy omillaridan biri sifatida qoraladi. O‘zbekistonda ham

ta’lim rahbarlarining boshqaruv va raqamli kompetentligini rivojlantirishga qaratilgan malaka oshirish dasturlari bosqichma-bosqich takomillashtirilmoqda.

Xalqaro hamkorlik va innovatsion boshqaruv. UNESCO, OECD hamda Jahon banki bilan hamkorlikda amalga oshirilayotgan loyihalar ta’lim boshqaruviga zamonaviy menejment tamoyillari va ilg‘or xorijiy tajribalarni joriy etishga xizmat qilmoqda. Xalqaro ekspertlar ta’lim tizimini modernizatsiya qilishda strategik boshqaruv, raqamli transformatsiya va xalqaro hamkorlikning o‘zaro uyg‘unligini muhim omil sifatida baholaydilar. Shuningdek, tahlil natijalari shuni ko‘rsatdiki, xorij tajribasini milliy ta’lim tizimiga bosqichma-bosqich va mahalliy sharoitni inobatga olgan holda joriy etish boshqaruv samaradorligini oshirish, ta’lim sifatini yaxshilash hamda ta’lim muassasalarining raqobatbardoshligini ta’minlashga xizmat qiladi.

MUHOKAMA

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, xorij tajribasini ta’lim tizimi boshqaruviga joriy etish boshqaruv samaradorligini oshirish, ta’lim sifatini takomillashtirish hamda ta’lim muassasalarining raqobatbardoshligini kuchaytirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Finlandiya, Singapur, Janubiy Koreya va Buyuk Britaniya tajribasi strategik boshqaruv, raqamli texnologiyalar va rahbarlar kompetentligini rivojlantirish ta’lim tizimining barqaror rivojlanishiga xizmat qilishini ko‘rsatmoqda. O‘zbekistonda ham **“O‘zbekiston – 2030”** strategiyasi doirasida ta’lim boshqaruvini modernizatsiya qilish, raqamli boshqaruv tizimlarini joriy etish hamda xalqaro tajribalarni amaliyotga tatbiq etish bo‘yicha izchil islohotlar amalga oshirilmoqda. OECD va UNESCO hisobotlarida ham zamonaviy ta’lim boshqaruvi samarali liderlik, raqamli transformatsiya va sifat menejmentiga asoslanishi ta’kidlanadi. [5] Biroq, xorij tajribasini joriy etishda ayrim muammolar ham mavjud. Birinchidan, hududlar o‘rtasida raqamli infratuzilma va texnik imkoniyatlarning bir xil emasligi boshqaruv jarayonlarining samaradorligiga ta’sir ko‘rsatadi. Ikkinchidan, ta’lim menejerlarining zamonaviy boshqaruv va raqamli kompetentligini rivojlantirish bo‘yicha uzluksiz malaka oshirish tizimini yanada takomillashtirish zarur. Uchinchidan, xalqaro tajribalarni milliy ta’lim tizimiga joriy etishda ularni mahalliy sharoit, milliy qadriyatlar va amaldagi normativ-huquqiy asoslar bilan uyg‘unlashtirish muhim ahamiyat kasb etadi.

O‘zbekiston ta’lim tizimi uchun istiqbollar ijobiy. Ta’lim boshqaruvini xalqaro standartlar asosida rivojlantirish, raqamli boshqaruv vositalaridan samarali foydalanish hamda xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikni kengaytirish ushbu yo‘nalishning ustuvor vazifalaridan biri hisoblanadi. Shu asosda quyidagi tavsiyalar ishlab chiqildi:

1. Ta’lim menejerlari uchun xalqaro tajribaga asoslangan uzluksiz malaka oshirish dasturlarini kengaytirish.

2. Ta’lim muassasalarida raqamli boshqaruv platformalari va elektron monitoring tizimlarini takomillashtirish.

3. OECD, UNESCO va boshqa xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikdagi qo’shma ta’lim loyihalarini kengaytirish.

4. Xorijiy boshqaruv tajribalarini milliy ta’lim tizimi sharoitiga moslashtirish asosida amaliyotga bosqichma-bosqich joriy etish.

Umuman olganda, xorij tajribasini milliy ta’lim tizimining o’ziga xos xususiyatlarini inobatga olgan holda qo’llash ta’lim boshqaruvi samaradorligini oshirish, sifatni ta’minlash va ta’lim tizimining xalqaro raqobatbardoshligini yuksaltirishga xizmat qiladi.

XULOSA

Xulosa sifatida aytish mumkinki, ta’lim tizimi boshqaruviga xorij tajribasini joriy etish – bu nafaqat boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish, balki ta’lim sifatini oshirish va zamonaviy ta’lim muassasalarining raqobatbardoshligini ta’minlashning muhim omilidir. Strategik boshqaruv, raqamli texnologiyalar, sifat menejmenti, rahbarlar kompetentligini rivojlantirish hamda xalqaro hamkorlikka asoslangan ilg’or tajribalar ta’lim tizimining barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi. O‘zbekistonda “O‘zbekiston – 2030” strategiyasi va ta’lim sohasidagi islohotlar ushbu yo‘nalishdagi imkoniyatlarni kengaytirmoqda, biroq ularning samaradorligi rahbarlarning kasbiy kompetentligi, raqamli infratuzilma va xalqaro tajribalarni milliy sharoitga moslashtirish darajasiga bevosita bog‘liq.

Kelgusida ta’lim boshqaruviga xorij tajribasini joriy etish samaradorligini amaliy tadqiqotlar asosida baholash, ta’lim menejerlarining boshqaruv kompetentligini rivojlantirish mexanizmlarini takomillashtirish hamda xalqaro hamkorlikni yanada kengaytirish muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur yo‘nalishdagi izchil islohotlar O‘zbekiston ta’lim tizimining xalqaro standartlarga mos rivojlanishiga, boshqaruv samaradorligining oshishiga hamda ta’lim sifatining yanada yuksalishiga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti. “O‘zbekiston – 2030” strategiyasi to‘g‘risidagi PF–158-son Farmoni. Toshkent, 2023. LexUZ – <https://lex.uz/>

2. O‘zbekiston Respublikasi Qonuni. “Ta’lim to‘g‘risida”. O‘RQ–637-son. 2020-yil 23-sentabr. LexUZ – <https://lex.uz/>

3. OECD. Education at a Glance 2024: OECD Indicators. Paris: OECD Publishing, 2024. – P. 221–236.

4. OECD. Education Policy Outlook 2024: Strengthening Education Systems for the Future. Paris: OECD Publishing, 2024. – P. 58–76.

5. UNESCO. Global Education Monitoring Report 2024/25: Leadership in Education – Lead for Learning. Paris: UNESCO Publishing, 2024. – P. 74–89.

6. UNESCO. Reimagining Our Futures Together: A New Social Contract for Education. Paris: UNESCO Publishing, 2021. – P. 67–84.

7. Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi – <https://edu.uz/>